

GILLES DELEUZE
CLAIRE PARNET

DIALOGURI

Traducere din limba franceză și postfață de
BOGDAN GHIU

comunicare(●)ro

Redactor: ANCA MILU-VAIDSEGAN
Tehnoredactor: OLGA MACHIN

Gilles Deleuze, Claire Parnet
Dialogues

Copyright © Editions Flammarion, Paris, 1996

Copyright © Editura COMUNICARE.RO, 2017,
pentru prezenta ediție în limba română
Toate drepturile asupra prezentei ediții în limba română aparțin
Editurii COMUNICARE.RO.

Editura COMUNICARE.RO este departament în cadrul Școlii Naționale de
Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicare și Relații Publice.

SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice
Str. Povernei, nr. 6
010643 București
România
www.edituracomunicare.ro
E-mail: editura@comunicare.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DELEUZE, GILLES

Dialoguri / Deleuze Gilles, Parnet Claire;
trad. din lb. franceză și postf. de Bogdan Ghiu. – București:
Comunicare.ro, 2017

Conține bibliografie
ISBN 978-973-711-293-4

I. Parnet, Claire
II. Ghiu, Bogdan (trad.; postf.)

Cuprins

I.

O CONVORBIRE, CE ESTE ȘI LA CE FOLOSEȘTE?

Partea întâi / 7

Partea a doua / 31

II.

DESPRE SUPERIORITATEA LITERATURII ANGLO-AMERICANE

Partea întâi / 55

Partea a doua / 75

III.

PSIHANALIZĂ MOARTĂ ANALIZAȚI

Partea întâi / 111

Partea a doua / 147

IV.

POLITICI

Partea întâi / 177

Partea a doua / 191

ANEXĂ: V.

ACTUALUL ȘI VIRTUALUL

Partea întâi / 211

Partea a doua / 215

Bibliografie / 219

POSTFAȚĂ

BOGDAN GHIU – *Aceasta nu este o carte,
sau filosofia în epoca multiplicării
ei mediatice / 221*

CAPITOLUL I

O CONVORBIRE,
CE ESTE
ȘI LA CE FOLOSEȘTE?

Partea întâi

E foarte greu să te „explici” – un interviu, un dialog, o convorbire. De cele mai multe ori, atunci când mi se pune o întrebare, chiar una care mă interesează, îmi dau seama că nu am absolut nimic de spus. Întrebările se fabrică la fel ca oricare alt lucru. Dacă nu ești lăsat să-ți fabrici propriile tale întrebări, din elemente adunate de peste tot, nu contează de unde, dacă întrebările îți sunt „puse”, nu ai prea multe de spus. Arta construirii unei probleme este extraordinar de importantă: inventezi o problemă, punerea unei probleme, mai înainte de a afla o soluție. Nimic din acestea nu se întâmplă în cazul unui interviu, al unei conversații, al unei discuții. Nici măcar reflecția, de unul singur, în doi sau mai mulți, nu este de-ajuns. Mai ales reflecția. Obiecțiile sunt încă și mai rele. Ori de câte ori mi se face o obiecție, îmi vine să spun: „Bine, bine, hai să trecem la altceva.” Obiecțiile nu au fost niciodată de folos. La fel se întâmplă și atunci când mi se pune o întrebare generală. Scopul nu este de a răspunde la întrebări, ci de a scăpa, de a ieși din încurcătură. Mulți cred că doar repetând la nesfârșit una și aceeași întrebare se poate scăpa de ea. „Ce se întâmplă cu filosofia? A murit? O vom depăși?” E foarte

obositor. Nu vor înceta să se întoarcă la această întrebare pentru a reuși să scape de ea. Dar ieșirea nu se produce niciodată în felul acesta. Mișcarea se produce întotdeauna în spatele gânditorului, sau în momentul când acesta clipește. Dacă nu s-a produs deja, nu se va produce niciodată. Întrebările se referă, în general, la un viitor (sau la un trecut). Viitorul femeilor, viitorul revoluției, viitorul filosofiei etc. Dar în tot acest timp, în timp ce noi ne tot învârtim în jurul unor astfel de întrebări, există deveniri care operează în tăcere, și care sunt aproape imperceptibile. Gândim mult prea mult în termeni de istorie, fie ea personală sau universală. Devenirile țin de geografie, sunt orientări, direcții, intrări și ieșiri. Există o devenire-femeie care nu este câtuși de puțin totuna cu femeile, cu trecutul și viitorul lor, și este absolut obligatoriu ca femeile să intre în această devenire pentru a putea să iasă din trecutul și din viitorul lor, din istoria lor. Există o devenire-revoluționar care nu este câtuși de puțin totuna cu viitorul revoluției, și care nici măcar nu trebuie să apeleze la militanți. Există o devenire-filosof care nu are nimic de-a face cu istoria filosofiei, și care se referă mai curând la cei pe care istoria filosofiei nu reușește să-i clasifice.

A deveni nu înseamnă niciodată a imita, a „face ca”, a te conforma unui model, fie el de dreptate sau de adevăr. Nu există un termen de la care se pleacă și nici unul la care se ajunge, sau la care trebuie să se ajungă. Și nici doi termeni care se transformă unul în altul. Întrebarea „Ce devii?” este absolut stupidă. Căci în măsura în care cineva devine, ceea ce el devine se transformă la fel de mult ca el însuși. Devenirile nu sunt niște fenomene de imitație sau de asimilare, ci de dublă capturare, de evoluție neparalelă, de nunți între

două regnuri. Nunțile sunt întotdeauna contra naturii. O nunță este opusul unui cuplu. În cazul lor nu mai există mecanisme binare: întrebare-răspuns, masculin-feminin, om-animal etc. Tocmai așa ceva ar putea să fie o convorbire – pur și simplu, trasarea unei deveniri. Exemplul îl oferă viespea și orhideea. Orhideea pare a forma imaginea unei viespi, dar de fapt este vorba de o devenire-viespe a orhideei și de o devenire-orhidee a viespii, de o dublă capturare, dat fiind că „ceea ce” fiecare devine se transformă la fel de mult ca și „cel care” devine. Viespea devine parte componentă a aparatului de reproducere al orhideei, și, în același timp, orhideea devine organ sexual al viespii. Una și aceeași devenire, o singură devenire, un singur bloc de devenire sau, așa cum spune Rémy Chauvin, o „evoluție a-paralelă a două ființe care nu au absolut nimic de-a face una cu alta”. Există deveniri-animal ale omului care nu constau în a face pe câinele sau pe pisica, dat fiind că animalul și omul nu se întâlnesc, într-un astfel de caz, decât pe parcursul unei deterritorializări comune, dar asimetrice. E la fel ca în cazul păsărilor lui Mozart: există în această muzică o devenire-pasăre, prinsă însă într-o devenire-muzică a păsării, cele două deveniri formând o singură devenire, un singur bloc, o evoluție a-paralelă, nicidecum o transformare a uneia în cealaltă, ci „o confesiune fără interlocutor posibil”, așa cum spune un comentator al lui Mozart – pe scurt, o convorbire.

Devenirile sunt tot ce poate fi mai imperceptibil, niște acte care nu pot fi conținute decât într-o viață și care nu pot fi exprimate decât într-un stil. Stilurile, la fel ca și modurile de viață, nu sunt niște construcții. Într-un stil nu cuvintele contează, și nici frazele, ritmurile sau figurile [„de stil”; *n. t.*]. Într-o viață, nu poveștile sau istoriile, și nici principiile sau

consecințele. Orice cuvânt poate fi oricând înlocuit cu un altul. Dacă unul nu-ți place, nu îți convine, alege altul, înlocuiește-l cu altul. Dacă fiecare face acest efort, putem să ne înțelegem unii pe alții, și nu mai avem niciun motiv să punem întrebări sau să ridicăm obiecții. Nu există nici cuvinte literale, nici metafore (toate metaforele nu sunt decât cuvinte murdare, sau care le fac să devină astfel). Nu există decât cuvinte inexacte pentru a desemna ceva în mod exact. Să creăm cuvinte extraordinare, cu condiția să le folosim în modul cel mai comun și să facem în așa fel ca entitatea pe care ele o desemnează să existe la fel ca obiectul cel mai comun. Dispunem, azi, de noi moduri de a citi, și poate chiar de a scrie. Unele sunt rele și murdare. De exemplu, ni se pare că unele cărți sunt scrise anume pentru recenzie pe care un jurnalist va trebui s-o scrie despre ele, până acolo încât nici măcar nu mai este nevoie de vreo recenzie, ci doar de niște vorbe goale („Trebuie s-o citești! E absolut extraordinară! Nu ezitați! O să vedeți!”) pentru a scăpa de citirea cărții și de însăilarea vreunui articol despre ea. Însă, o manieră bună de a citi, azi, constă în a ajunge să tratezi o carte așa cum ascuți un disc, cum te uiți la un film sau la o emisiune de televiziune, așa cum ascuți un cântec: orice tratare a cărții care ar cere un respect special, o atenție de alt gen, vine din altă epocă și condamnă definitiv cartea. Nu există nicio problemă de dificultate sau de înțelegere: conceptele sunt exact la fel ca niște sunete, ca niște culori sau ca niște imagini – niște intensități care ni se potrivesc sau nu, care trec sau nu trec. *Filosofie Pop**. Nu este nimic de înțeles, de interpretat. Aș vrea să spun ce este un stil. Un stil este proprietatea celor despre care se spune

* În original, formă mixtă, anglo-franceză: *Pop'philosophie*. (N. t.)

de obicei că „nu au stil”. Stilul nu este o structură semnificantă, o organizare îndelung gândită, o inspirație spontană, o orchestrație ori un cântecel. Este un asamblaj [*agencement*], un asamblaj de enunțare. Un stil înseamnă a ajunge să te bâlbâi în propria limbă. Este greu, pentru că trebuie să existe o necesitate pentru o astfel de bâlbâială. Nu este vorba de a te bâlbâi în propria ta vorbire, ci de a te bâlbâi în limbajul însuși. De a fi ca un străin în propria ta limbă. De a trasa o linie de fugă [*ligne de fuite*]. Exemplele cele mai izbitoare pentru mine: Kafka, Beckett, Gherasim Luca, Godard. Gherasim Luca este un mare poet printre cei mai mari: a inventat o bâlbâială prodigioasă, propria sa bâlbâială. I s-a întâmplat să facă lecturi publice ale poemelor sale; două sute de persoane, nu mai mult, și totuși era un eveniment, este un eveniment care va trece prin acești două sute, și care nu aparține niciunei școli sau mișcări. Lucrurile nu se produc niciodată acolo unde ni se pare nouă, și nici pe căile pe care ni le imaginăm.

Ni se poate obiecta oricând că alegem exemple convenabile: Kafka, evreu ceh scriind în germană, Beckett, irlandez scriind în engleză și în franceză, Luca, de origine română, și chiar Godard, elvețian. Și ce-i cu asta? Nu aceasta este problema pentru vreunul dintre ei. Trebuie să fim bilingvi chiar și într-o singură limbă, trebuie să dispunem de o limbă minoră înăuntrul propriei noastre limbi, trebuie să ne folosim de propria noastră limbă într-un mod minor. Multilingvism nu înseamnă doar a deține mai multe sisteme, toate omogene în ele însele; ci, mai presus de orice, linia de fugă sau de variație care afectează absolut toate sistemele, împiedicându-le, tocmai, să fie omogene. Nu este vorba de a vorbi ca un irlandez sau ca un român în